

Joris Cornelissen

Namibië's ontspannen omgang met het Afrikaans

In de media is de blik regelmatig gericht op het grote Zuid-Afrika. Het land dat velen van ons fascineert, bindt en soms afstoot. Die fascinatie geldt ook voor mijzelf. Een van de opvallende dingen tijdens mijn bezoeken aan Zuid-Afrika vind ik dat je regelmatig Zuid-Afrikanen tegenkomt die Namibië aanprijzen. Namibië, *het kleinere broertje* van Zuid-Afrika met hoofdstad Windhoek. Kleiner broertje omdat het land weliswaar groot is in oppervlak maar slechts 2,5 miljoen inwoners telt, kleiner broertje omdat het een apartheidsverleden deelt met Zuid-Afrika, kleiner broertje omdat het deels verbonden is met dezelfde VOC-geschiedenis aan de Kaap, én omdat de situatie van het Afrikaans in Namibië overeenkomt met die in Zuid-Afrika. Of toch niet? Kortom, de hoogste tijd om de blik eens te richten op dit mooie, relatief veilige land aan de noordwestgrens van Zuid-Afrika.

Taalfoto

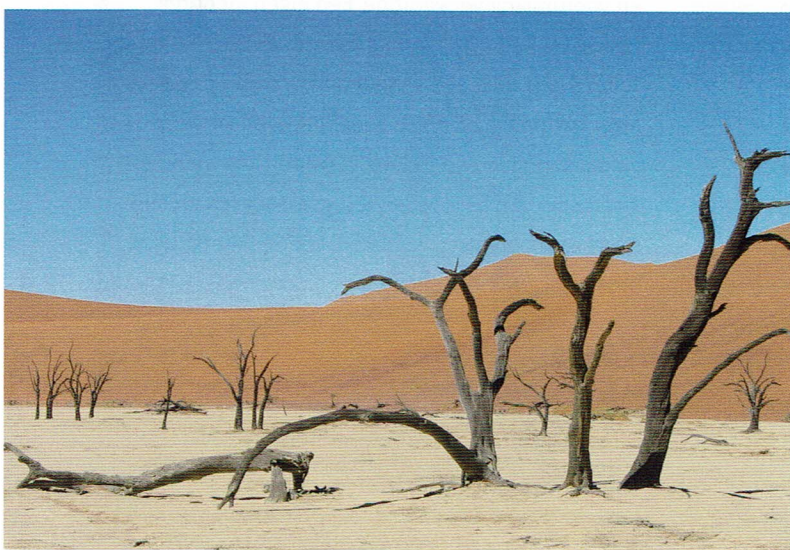
Het overwegend christelijke Namibië is net als veel andere Afrikaanse landen een etnische lappendeken met veel bevolkingsgroepen: vooral zwarte bevolkingsgroepen zoals de Owambo (ca. 50%), Kavango en Herero in het Noorden; de Damara, Nama en San; gemengde bruine bevolkingsgroepen, zoals de Basters (afstammelingen van VOC-personeel en inheemse

blanke en bruine Namibiërs, die sterk vertegenwoordigd zijn in de zuidelijke helft van het land inclusief de hoofdstad Windhoek. Windhoek, een naam die me altijd even doet glimlachen: mooi in zijn eenvoud en herkenbaarheid.

Wat het voorkomen van het Afrikaans betreft, kun je spreken van een soort *taalcontinuüm*, dat loopt

vanuit het westelijke deel van Zuid-Afrika, waar Afrikaans de belangrijkste moedertaal is, tot in de zuidelijke helft van Namibië. Namibië koos bij de onafhankelijkheid in 1990 het Engels als enige officiële landstaal. Dat was destijds een deels diplomatieke en deels praktische keuze: men wilde niet kiezen uit de destijds dominante talen Afrikaans, Duits of Owambo en koos daarom voor de 'bescheiden Namibische moedertaal' Engels, die door slechts 2% van de Namibiërs van huis uit wordt gesproken. Slechts weinigen hebben dus het voordeel hun moedertaal te kunnen spreken in

het publieke domein. Natuurlijk was het praktische argument dat Engels een wereldtaal is ook een belangrijke overweging bij de keuze. Maar het Namibische taallandschap vergt meer uitleg, want als omgangstaal staat het Afrikaans sterk. Vooral ook onder veel zwarte Namibiërs geldt het Afrikaans als een belangrijk middel om met elkaar te communiceren, omdat ze elkaars taal vaak niet kunnen verstaan en omdat ze het Engels vaak niet machtig zijn. De zwarte Namibische klets-

De Sossusvlei in de Namibwoestijn

Bron: <https://af.wikipedia.org/wiki/Sossusvlei>
© Harald Süpfle | CC BY-SA 2.5

groepen); en enkele blanke groepen, waarvan de Boeren de grootste groep vormen, aangevuld met een klein percentage Duitstalige, Engelstalige en Portugeestalige Namibiërs. Met 12 à 14% moedertaalsprekers is de getalsmatige situatie van het Afrikaans in Namibië vergelijkbaar met die in Zuid-Afrika. Ook de samenstelling van de groep moedertaalsprekers van het Afrikaans is vergelijkbaar, want het Afrikaans wordt als moedertaal hoofdzakelijk gesproken door

rymer/ rapper Lownan Nangombe alias Wambüseun verklaart deze situatie niet alleen vanuit de historie – Namibië was door de Volkenbond/VN vanaf 1920 als mandaatgebied aan Zuid-Afrika toegewezen – maar ook vanuit gebruikersgemak en aantrekkingskracht: “Er is een soort liefdesrelatie met het Afrikaans in termen van uitdrukkingsgemak. Afrikaans wordt als hip beschouwd door de jeugd, blank én zwart. Voor ons is het nog steeds de taal waarin we communiceren.” Maar hij geeft ook aan dat bij sommige ouderen gevoelens over apartheid nog een rol spelen: “Het gebeurde immers in hun tijd.” Om het beeld van Afrikaans als lingua franca in Namibië te verbeelden, zegt Nangombe: “We groeiden op in een meertalig huis, waar we in één zin soms vier talen gebruiken. Bij ons thuis spreken we zes talen, waarvan 70% procent Afrikaans. In Namibië is het normaal om meer dan drie talen te spreken. Thuis spreek ik meestal Afrikaans, ook als ik mijn oma bezoek en met mijn vrienden.”

Overigens was Wambüseun voor veel Nederlandse en Vlaamse bezoekers tijdens de 2013-editie van het Festival voor het Afrikaans in Amsterdam/ Den Haag dé openbaring: én jong en dynamisch, én uit Namibië, én zwart, én rappend ... in perfect Afrikaans. Wambüseun als prettig schok- en leereffect, want over Namibië en over de rol van het Afrikaans in Namibië is bij weinig Nederlanders en Vlamingen iets bekend.

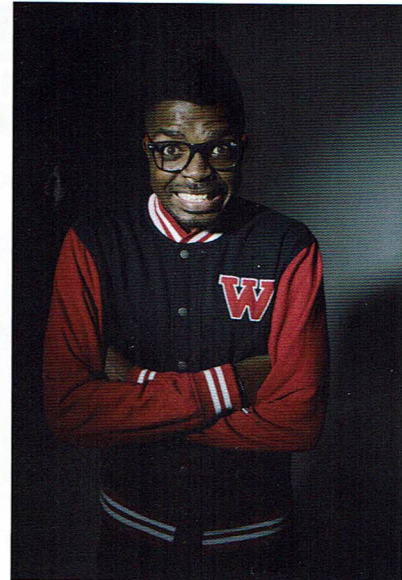
Natuurlijk zal het Engels in Namibië, dat alom aanwezig is in het publieke domein, aan belang winnen, zeker onder jongeren, ook omdat het huidige onderwijs aan Namibische kinderen in het Engels wordt gegeven. Net als in Zuid-Afrika is er echter onder Afrikaanstaligen een voorzichtige trend naar Afrikaanstalige private scholen ingezet. Volgens Ilana Mouton, docent aan de (eerste: 1991) Afrikaanstalige private school (basis- en middelbaar onderwijs) Moria in Outjo, is het grootste deel van de Afrikaanstalige ouders voorstander van onderwijs in het Afrikaans. Volgens Mouton zijn behoud van moedertaal en cultuur daarbij de belangrijkste drijfveren, maar geeft ze ook aan dat “[...] die koste aan Afrikaans medium privaatskole is baie hoog” en daarmee zijn dergelijke scholen voor mensen met een smalle beurs, vaak in de Afrikaanstalige bruine gemeenschappen te vinden, niet weggelegd.

Medialandschap

De blijvende populariteit van het Afrikaans als omgangstaal is vanuit ons perspectief opvallend. Ik leg de positie en de waardering van het Afrikaans voor aan verschillende Namibiërs en ben benieuwd naar de rol van het Afrikaans in het Namibische medialandschap. Dani Booysen, redacteur bij de grote Afrikaanstalige krant Republikein legt het als volgt uit: “Voor informatie en nieuws zijn veel Namibiërs sterk gericht op Zuid-Afrika. Dat heeft met de nauwe geschiedkundige binding te maken, want wat op economisch gebied gebeurt in Zuid-Afrika, heeft vaak ook invloed op de situatie in Namibië. Tegelijkertijd zijn er omgekeerd ook veel Zuid-Afrikanen die

onder andere via Republikein op de hoogte blijven van de situatie in buurland Namibië. De tweede grootste groep online bezoekers van Republikein komt uit Zuid-Afrika én er is ook uit andere landen in de wereld een grote vraag naar nieuws over Namibië in het Afrikaans.”

Afrikaanstalige tv-zenders in Namibië zijn er niet, volgens Booysen, maar wel de nodige *radiostasies*, sommige regionaal gericht, andere gericht op specifieke gemeenschappen, zoals de Rehoboth Basters of christelijke groepen. Overigens had, volgens Booysen, Republikein enkele jaren terug ook Engelse berichtgeving, vooral het economische en internationale nieuws, maar het Engelse aandeel in de berichtgeving is op verzoek van lezers teruggebracht naar Afrikaans. Ook Booysen bevestigt de eerdere woorden van rapper Wambüseun en spreekt van een ‘n meer positiewe

Lownan Nangombe
alias kletsrymer /
rapper Wambüseun

© Leigh Daniz
Bron: <http://republikein.com.na.81-169-128-186.nmhost.com/sites/default/files/13/03/27/12103-1-1-ws.jpg>

De Afrikaanstalige
Republikein is een
van de grote kranten
in Namibië.

Bron: <https://www.republikein.com.na>

Windhoek Woordfees

Program: www.windhoekwoordfees.com

29 Julie - 6 Augustus 2016

Kaartjies: **STAY TODAY** **THE Biltong**
www.staytoday.com.na Maerua Mall

Affiche van Windhoek Woordfees 2016

Bron: <http://www.windhoekwoordfees.com/programschedule/program2016kontakt.jpg>

ingesteldheid teenoor Afrikaans, een positiewer houding. Afrikaans is ook veel minder gepolitiseerd dan in Zuid-Afrika, zegt hij. Hij schrijft dat ook toe aan het échte en wárme patriottisme dat veel Namibiërs voor hun land voelen. Booyen constateert, realistisch, dat het gebruik van het Engels, net zoals in Zuid-Afrika, zal toenemen: "Afrikaanstalige kinders met Afrikaans as huistaal sal ook Engels leer en soms 'n derde taal, bijvoorbeeld Duits, Otjieherero of Nama." Niettemin denkt Booyen dat het Afrikaans in de toekomst in Namibië een sterke positie zal behouden, zeker ook omdat het een zakentaal, mediataal én contacttaal is in Namibië. Hij stelt dan ook: "Afrikaans sal myns insiens altyd deel wees van Namibië, hoewel die vorm en omvang miskien mettertyd sal verander." Om de ontspannen omgang met het Afrikaans te illustreren, zegt hij: "Ons huidige staatshoofd president Hage Geingob [een Damara] praat ook Afrikaans, zoals ook verscheidene ministers. Soms praten we met hen in het Afrikaans als we om commentaar vragen of elkaar informeel ontmoeten."

Moedertaalsprekers van het Afrikaans in Namibië hebben net als in Zuid-Afrika een sterke verbondenheid

met hun taal. Veel taal- en cultuurverenigingen zijn actief. En er zijn de eerder genoemde Afrikaanstalige private scholen. Net zoals in Zuid-Afrika, waar veel, drukbezochte Afrikaanse taal- en cultuurfestivals bestaan, zoals het Klein Karoo Nasionale Kunstefees (Oudshoorn), het Aardklop Festival (Potchefstroom) en het Stellenbosche Woordfees (waar steeds meer Vlaamse en Nederlandse bezoekers hun weg lijken te vinden) heeft ook Windhoek inmiddels zijn eigen *Woordfees*.

Een van de drijvende krachten is Woordfeesvoorzitter Christna Beukes-Muir, ook als hoofddocent Afrikaanse en Nederlandse letterkunde verbonden aan de Universiteit van Namibië. Ook zij bevestigt de meer ontspannen omgang met het Afrikaans in Namibië, ook bij niet-moedertaalsprekers van Afrikaans: "In mijn dagelijkse omgang met mede-Namibiërs merk ik dat zwarte landgenoten niet meer boos zijn op Afrikaans. De nieuwe generatie vrijgeboren Namibiërs [van na de onafhankelijkheid in 1990] hebben in ieder geval minder kennis van wat tijdens apartheid gebeurd is. Aanvankelijk was ik er sceptisch over dat Afrikaans als lingua franca werd aangemerkt, maar nu stel ik vast dat dit toch aan het gebeuren is. Ik stel vast dat Namibiërs die inheemse talen spreken, onderling het Afrikaans gebruiken om met elkaar te kunnen communiceren."

De conclusie lijkt gerechtvaardigd dat, hoewel door historie en taal met elkaar verbonden, kleine broer Namibië veel ontspannener omgaat met het bestaan van meerdere talen in het land dan Zuid-Afrika. Het warme, bindende patriottisme dat gaandeweg in Namibië gegroeid is, lijkt daar alles mee te maken te hebben. De positie van het Afrikaans is daardoor veel minder gepolitiseerd, ook vanuit de overheid, en wordt gewaardeerd voor wat het is: voor sommigen een vertrouwde multi-etnische moedertaal, voor anderen een gebruiksvriendelijke, misschien wel hippe taal, die nu en in de toekomst als contacttaal taalbarrières tussen anderstalige Namibiërs lijkt te kunnen slechten en die op natuurlijke wijze bestaat naast het officiële Engels en andere Namibische talen.

Joris Cornelissen is oprichter van het Festival voor het Afrikaans in Nederland en schrijft regelmatig artikelen over Zuid-Afrika.

Contact: joris.cornelissen@gmail.com.